

EPC

CONSULTANȚĂ
DE MEDIU

PARTENERIAT CU NATURA

Rovinari

RAPORT

Privind analiza Raportului de mediu și a Studiului de evaluare adecvată elaborate în cadrul procedurii SEA pentru Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050

FUNDAȚIA GREENPEACE CEE ROMÂNIA și
ASOCIAȚIA BANKWATCH ROMÂNIA

RAPORT

Privind analiza Raportului de mediu și a Studiului de evaluare adecvată elaborate în cadrul procedurii SEA pentru Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050

Colectiv de elaborare (CE):

Iulia CIOBANU (IC)

Alexandra DOBA (AD)

Marius NISTORESCU (MN)

Descrierea documentului și revizii						
Rev Nr.	Detalii	Data	Autor	Verificat		Aprobat
				Text	Calculare	
00	Draft intern	03.10.2019	IC	AD	AD	-
01	Livrabil predat	09.10.2019	CE	AD	AD	MN
Referință document:		Raport evaluare_SEA_SER 2019-2030 2050_rev01				

Lista de difuzare				
Rev	Destinatar	Nr. copie	Format	Confidențialitate
01	Asociația Bankwatch România Fundatia Greenpeace CEE Romania	1	Electronic	Nu
	EPC Consultanță de mediu SRL			

Verificat:

Ing. **Alexandra DOBA** (AD)
Director Tehnic

Aprobat:

Dr. Ecol. **Marius NISTORESCU** (MN)
Director General

CUPRINS

1	INTRODUCERE.....	5
2	ANALIZA GRADULUI DE CONFORMARE AL CELOR DOUĂ DOCUMENTE CU CERINȚELE DE STRUCTURĂ ȘI CONȚINUT PREVĂZUTE DE LEGISLAȚIA ÎN VIGOARE.....	6
2.1	Raportul de mediu (RM).....	7
2.2	Studiul de evaluare adecvată (EA).....	16
3	ANALIZA METODOLOGIILOR DE EVALUARE A SEMNIFICAȚIEI EFECTELOR / IMPACTURILOR, PROPUSE PENTRU FIECARE DIN CELE DOUĂ DOCUMENTE.....	28
3.1	Raportul de mediu	28
3.2	Studiul de evaluare adecvată.....	28
4	ANALIZA MODULUI DE IDENTIFICARE ȘI CUANTIFICARE A EFECTELOR ȘI IMPACTURILOR.....	30
4.1	Raportul de mediu	30
4.2	Studiul de evaluare adecvată.....	30
5	SUMARUL NECONFORMITĂȚILOR, ERORILOR ȘI OMISIUNILOR IDENTIFICATE	31
5.1	Raportul de mediu	31
5.2	Studiul de evaluare adecvată.....	32
6	MĂSURI CE TREBUIE ÎNTREPRINSE DE ELABORATORUL STUDIILOR PENTRU CORECTAREA DEFICIENȚELOR IDENTIFICATE	34
6.1	Raport de mediu	34
6.2	Studiu de evaluare adecvată.....	35
7	PROIECTE PENTRU CARE ESTE POSIBILĂ APARIȚIA UNOR IMPACTURI SEMNIFICATIVE ȘI CARE NECESITĂ O ANALIZĂ MAI ATENTĂ ÎN CADRUL CELOR DOUĂ STUDII	36

INDEX TABELE

Tabel nr. 1 Identificarea gradului de conformare a Raportului de mediu SER 2019-2030, 2050 cu cerințele de structură și conținut prevăzute de legislația în vigoare	7
Tabel nr. 2 Identificarea gradului de conformare al Studiului de evaluare adecvată SER 2019-2030, 2050, cu cerințele de structură și conținut prevăzute de legislația în vigoare	16

ANEXE

Raportul nu include anexe.

1 INTRODUCERE

Prezentul raport a fost elaborat în cadrul contractului C1915/18.09.2019 încheiat între EPC Consultanță de mediu, Fundația Greenpeace CEE România și Asociația Bankwatch România.

Scopul prezentului raport este acela de a analiza calitatea celor două documente elaborate în cadrul procedurii de Evaluare Strategică de Mediu pentru Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050, și anume Raportul de mediu (**RM**) și Studiul de evaluare adecvată (**EA**), și de a identifica principalele neconformități, erori și omisiuni ce trebuie avute în vedere de autori în vederea revizuirii celor două documente.

Obiectivele prezentului raport constau în:

- ✓ Identificarea gradului de conformare al celor două documente cu cerințele de structură și conținut prevăzute de legislația în vigoare (Ord. 19/2010 în cazul Evaluării Adecvate și HG 1076/2004 în cazul Raportului de Mediu);
- ✓ Analiza metodologiilor de evaluare a semnificației efectelor/ impacturilor, propuse pentru fiecare din cele două documente cu identificarea modului în care acestea răspund tuturor formelor de impact și tipurilor de proiecte/ intervenții propuse în cadrul Strategiei;
- ✓ Analiza modului de identificare și cuantificare a efectelor și impacturilor. Accentul este pus pe formele de impact neanalizate, precum și pe metodologia de cuantificare a efectelor/ impacturilor;
- ✓ Analiza măsurilor de evitare și reducere a impacturilor. Se analizează în principal gradul de relevanță al fiecărei măsuri pentru formele de impact identificate. Secundar, se analizează măsura în care impactul rezidual a fost evaluat corect și dacă sunt necesare sau nu măsuri suplimentare;
- ✓ Analiza programului de monitorizare, atât din punct de vedere al relevanței față de impactul rezidual cât și din punct de vedere al detalierei elementelor critice pentru succesul acestui program (responsabilități, termene, frecvențe de monitorizare, surse de date etc).

Ministerul Energiei promovează *Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050*, care reprezintă documentul programatic ce definește viziunea și stabilește obiectivele fundamentale ale procesului de dezvoltare a sectorului energetic.

Documentele analizate au fost descărcate de pe pagina de internet a Ministerului Mediului (data postării online: 13.08.2019) și sunt reprezentate de:

1. Raportul de Mediu pentru Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050, revizia nr. 5, elaborat în iulie 2019, nr. de pagini: 170;
2. Studiu de evaluare adecvată pentru Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050, revizia nr. 5, elaborat în iulie 2019, nr. de pagini: 190.

2 ANALIZA GRADULUI DE CONFORMARE AL CELOR DOUĂ DOCUMENTE CU CERINȚELE DE STRUCTURĂ ȘI CONȚINUT PREVĂZUTE DE LEGISLAȚIA ÎN VIGOARE

În cadrul acestei secțiuni au fost analizate în primul rând structura (cuprinsul/ capitolele) celor două studii din cadrul procedurii SEA (Raportul de mediu și Studiul de evaluare adecvată), respectiv gradul de conformare cu cerințele legislației în vigoare (*Ord. nr. 19/2010 pentru aprobarea Ghidului metodologic privind evaluarea adecvată a efectelor potențiale ale planurilor sau proiectelor asupra ariilor naturale protejate de interes comunitar* în cazul Studiului de Evaluare Adecvată și *HG nr. 1076/2004 privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe* în cazul Raportului de Mediu), iar în al doilea rând, conținutul fiecărui capitol, respectiv gradul de conformare cu cerințele de conținut, conform legislației în vigoare. Rezultatele analizei sunt prezentate în secțiunile 2.1 și 2.2.

2.1 RAPORTUL DE MEDIU (RM)

Tabel nr. 1 Identificarea gradului de conformare a Raportului de mediu SER 2019-2030, 2050 cu cerințele de structură și conținut prevăzute de legislația în vigoare¹

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
1.	Expunerea conținutului și a obiectivelor principale ale planului sau programului, precum și a relației cu alte planuri și programe relevante.	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare este unul incomplet.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ La relația cu alte planuri și programe relevante nu au fost identificate și analizate toate planurile și strategiile relevante, precum: <ul style="list-style-type: none"> • Planul energetic al Uniunii Europene ”Plan de acțiune pentru eficiența energetică 2007-2020”; • Energy - Roadmap 2050; • Planul Național de Acțiune în Domeniul Eficienței Energetice IV, 2017; • Planul Național de Acțiune în Domeniul Energiei din Surse Regenerabile, 2010 – 2020; • Strategia Națională de Dezvoltare a Domeniului Nuclear în România (Planul de Acțiune/Planul Nuclear Național), Aprobata prin HG nr. 1259/2002; • Strategia de dezvoltare a Hidroelectrica SA, 2008 - 2025; • Strategia Natională de Management al Riscului la Inundatii (SNMRI), 2009-2035; • Strategia și Planul pentru Transport Durabil (2007-2013, 2020 și 2030) (STD și PTD), 2007 – 2013, 2020, 2030.
2.	Aspectele relevante ale stării actuale a mediului și ale evoluției sale probabile în situația neimplementării	Raportul de mediu include acest capitol însă	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu există o identificare a aspectelor relevante de mediu și a componentelor ce trebuie analizate în cazul fiecărui aspect. Ca urmare, analiza este una incompletă. Pentru exemplificare, în cazul „schimbărilor climatice” este realizată o discuție exclusiv

¹ HG 1076/2004, Anexa nr. 2: Conținutul-cadru al Raportului de mediu

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
	planului sau programului propus.	modul de tratare este unul total inadecvat .	<p>despre gazele cu efect de seră. În fapt, activitățile din sectorul energetic sunt influențate și pot influența numeroase variabile climatice precum: disponibilitatea resurselor de apă, creșterea temperaturilor maxime, eroziune costieră, incendii etc. Disponibilitatea resurselor de apă este o temă foarte importantă mai ales în contextul impactului activităților hidrocentralelor (inclusiv MHC);</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu există o abordare unitară și coerentă a acestui capitol și ca atare el nu poate servi scopului pentru care este solicitat în structura RM: acela de a identifica nivelul actual al formelor de impact și tendințele previzibile ale acestora. Pentru cele mai multe secțiuni ale acestui capitol la unele dintre aspectele relevante ale stării actuale a mediului (ex. biodiversitate – pag. 71) sunt prezentate și aspecte privind impactul generat de investițiile propuse prin SER 2019-2030, 2050 (conform cerințelor HG 1076, evaluarea impactului /efectelor trebuie realizată în cadrul capitolului VIII). În alte secțiuni (ex: AER), sunt prezentate elemente descriptive ale SER precum mixul energetic pentru 2020 – 2050 (elemente ce ar trebui prezentate în capitolul anterior). ➤ Analizele realizate în acest capitol nu sunt fundamentate pe baza datelor și informațiilor relevante. Autorii nu au depus efortul de identificare a datelor și informațiilor minime necesare analizării stării actuale a mediului (ex: date privind evoluția calității aerului în zonele în care există facilități din sectorul energetic, evoluția stării corpurilor de apă în zonele în care există facilități din sectorul energetic, dinamica presiunilor și amenințărilor asupra ariilor naturale protejate precum și asupra stării de conservare a habitatelor și speciilor etc); ➤ Pentru cel puțin două aspecte de mediu (Biodiversitate și Peisaj) nu este prezentat în acest capitol niciun element concret privind descrierea stării actuale a mediului și cuantificarea impactului sectorului energetic; ➤ Capitolul nu include analize privind evoluția stării componentelor de mediu (aspectelor de mediu), aspect extrem de critic în evaluarea ulterioară a „Alternativei

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
			<p>0” (ex: tendințele stării componente de mediu sunt de îmbunătățire sau de deteriorare?);</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsesc o analiză pentru aspectul de mediu „valori materiale”, iar în cadrul aspectului de mediu “populația și sănătatea umană” nu sunt prezentate informații cu privire la un factor destul de important, și anume poluarea fonică – zgomotul; ➤ Evoluția posibilă a stării mediului în situația neimplementării SER este tratată în mod inadecvat. În primul rând, analiza nu face diferențiere între prevederile SER și obligațiile legislației în vigoare, plecând de la ipoteza că dacă SER nu se implementează nu se va întâmpla nimic nou (sau nimic bun) în sectorul energetic. Se formulează ipoteze și aprecieri subiective ce nu sunt sprijinite de cuantificări. Această secțiune nu este în măsură să indice care sunt aspectele de mediu și care sunt efectele semnificative ce pot să apară ca urmare a neimplementării SER.
3.	<p>Caracteristicile de mediu ale zonei posibil a fi afectată semnificativ.</p>	<p>Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare este unul total inadecvat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Logica acestui capitol este aceea de a sumariza zonele și aspectele de mediu ce pot fi afectate semnificativ, având în vedere caracterizarea stării actuale a mediului (pe baza informațiilor prezentate în cap. Aspectele relevante ale stării actuale a mediului). Din păcate, capitolul referitor la starea mediului nu oferă suportul necesar pentru a putea identifica aceste zone și a aprecia gradul de sensibilitate față de intervențiile propuse în SER. ➤ Conținutul acestui capitol al Raportului de mediu este prezentat foarte general, fără a fi identificate zonele ce ar putea fi afectate semnificativ.
4.	<p>Orice problemă de mediu existentă, care este relevantă pentru plan sau program, inclusiv, în particular, cele legate de orice zonă care</p>	<p>Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Logica acestui capitol este aceea de a sumariza problemele de mediu existente, având în vedere caracterizarea stării actuale a mediului (pe baza informațiilor prezentate în cap. Aspectele relevante ale stării actuale a mediului). Din păcate, capitolul referitor la starea mediului este incomplet și nu permite identificarea tuturor problemelor de mediu existente asociate sectorului energetic.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
	prezintă o importanță specială pentru mediu ² .		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu există o corelare foarte clară între informațiile prezentate în cadrul acestui capitol cu cele prezentate în capitolul <i>Aspectele relevante ale stării actuale a mediului</i>. Chiar dacă unele dintre probleme sunt corect identificate, acestea nu au fost analizate în capitolul referitor la starea mediului. De asemenea, elementele prezentate în Tabelul nr. 9 din RM reprezintă doar o mică parte a problemelor de mediu existente în sectorul energetic și nu neapărat cele mai importante. ➤ Există de asemenea și unele confuzii în cadrul acestui capitol, pentru aspectele relevante de mediu „Peisaj” și „Aspecte culturale” făcându-se referire la probleme asociate obiectivelor noi și nu la problemele existente. ➤ Lipsește aspectul de mediu „valori materiale” și problemele existente asociate acestuia, deși este cunoscut faptul că există terenuri și bunuri imobiliare afectate de activitățile din sectorul energetic (a se vedea exemplele aferente siturilor contaminate).
5.	Obiectivele de protecție a mediului , stabilite la nivel național, comunitar sau internațional, care sunt relevante pentru plan sau program și modul în care s-a ținut cont de aceste obiective și de orice alte considerații de mediu în timpul pregătirii planului sau programului.	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Conform cerințelor HG nr. 1076/2004, obiectivele de protecție a mediului selectate trebuie să fie obiective stabilite la nivel național, comunitar sau internațional. În cadrul Raportului de mediu nu este prezentat modul în care au fost alese obiectivele de mediu și care sunt documentele strategice sau de programare naționale sau comunitare pe baza cărora au fost alese obiectivele. ➤ Nu este specificat modul în care s-a ținut cont de aceste obiective și de orice alte considerații de mediu în timpul pregătirii SER 2019-2030, 2050 (legătura dintre obiectivele de mediu relevante pt evaluarea SEA și obiectivele SER 2019-2030, 2050). ➤ Multe din obiectivele de mediu propuse sunt incorect sau inadecvat formulate. Spre exemplu, OM.3 „Menținerea stării ecologice a apelor curgătoare” ar trebui reformulat ca „Atingerea stării bune a corpurilor de apă” pentru a putea fi în acord cu Directiva Cadru Apa. De asemenea OM.5 „Menținerea stării ecologice ale solului” nu se

² cum ar fi ariile de protecție specială avifaunistică sau ariile speciale de conservare.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
			<p>identifică cu nici un obiectiv de mediu formulat la nive național sau comunitar. Totodată OM.8 „Menținerea rețelei naționale de arii naturale protejate”, în contextul în care există suficientă legislație națională care să asigure menținerea acestei rețele, este irelevant pentru sectorul energetic și nu reflectă modul în care activitățile din acest sector pot fi îmbunătățite astfel încât să contribuie la îmbunătățirea stării de conservare a speciilor și habitatelor.</p> <p>➤ Lipsește aspectul de mediu „valori materiale” și un obiectiv de mediu asociat acestuia.</p>
6.	<p>Potențialele efecte³ semnificative asupra mediului, inclusiv asupra aspectelor ca: biodiversitatea, populația, sănătatea umană, fauna, flora, solul, apa, aerul, factorii climatici, valorile materiale, patrimoniul cultural, inclusiv cel arhitectonic și arheologic, peisajul și asupra relațiilor dintre acești factori.</p>	<p>Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare este incomplet și total inadecvat.</p>	<p>➤ Evaluarea prezentată în cadrul acestui capitol nu respectă metodologia asumată, prezentată în secțiunea VIII.1 a RM.</p> <p>➤ Este prezentată o matrice de evaluare a compatibilităților dintre obiectivele SER 2019-2030, cu perspectiva anului 2050 și obiectivele relevante de mediu, însă aici ar fi trebuit evaluate, de asemenea, efectele potențiale (nu doar compatibilitățile) asupra obiectivelor relevante de mediu generate de punerea în aplicare a acțiunilor prioritare propuse în cadrul SER 2019-2030, 2050, pe baza matricei prezentată în metodologia de evaluare.</p> <p>➤ În cadrul acestui capitol se identifică efecte negative semnificative asociate mai multor proiecte incluse în SER. Pentru nici una din aceste situații nu sunt prezentate argumente calitative sau cantitative care să justifice încadrarea unora dintre proiecte ca având efecte semnificative. Nu este clar dacă aprecierea privind semnificația efectelor este extrasă din studii anterioare realizate la nivelul proiectelor sau reprezintă aprecierea autorilor.</p> <p>➤ Nu sunt prezentate informații cu privire la efectele secundare, cumulative, sinergice, pe termen scurt, mediu și lung, permanente și temporare, pozitive și negative, conform cerințelor HG nr. 1076/2004.</p>

³ Aceste efecte trebuie să includă efectele secundare, cumulative, sinergice, pe termen scurt, mediu și lung, permanente și temporare, pozitive și negative.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
			<ul style="list-style-type: none"> ➤ În cadrul secțiunii „Evaluarea subsectoarelor SER 2019-2030, cu perspectiva anului 2050”, sunt prezentate informații extrase preponderent din textul SER, cu foarte puține contribuții originale din partea autorilor. Lipsa unei analize critice în acest capitol a permis strecurarea a numeroase inexactități, precum: i) considerarea sectorului nuclear ca fiind lipsit de obligații de mediu; ii) considerarea tehnologiei CANDU o soluție inovatoare/durabilă, deși este generatoare de deșeuri nucleare; iii) considerarea transportului energiei electrice ca fiind lipsit de obligații de mediu, deși liniile electrice aeriene reprezintă un factor important de mortalitate pentru speciile de păsări, din cauza electrocutării și coliziunii, etc.
7.	Concluziile Studiului de evaluare adecvată a efectelor potențiale ale implementării SER 2019-2030, 2050 asupra rețelei Natura 2000.	-	Analiza Studiului de evaluare adecvată este prezentată în secțiunea 2.2 a acestui raport.
8.	Posibilele efecte semnificative asupra mediului , inclusiv asupra sănătății, în context transfrontieră .	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ În RM se precizează existența a două proiecte: Hidrocentrala Turnu Măgurele-Nicopole și LEA 400 kV Reșița – Pancevo, ce vor genera efecte negative semnificative „constând în cea mai mare parte în alterarea, fragmentarea și posibil pierderea elementelor de faună și floră protejate în cadrul ariilor naturale protejate care se regăsesc de-a lungul Dunării, atât în România, cât și în Bulgaria”. Această concluzie trebuie să conducă procedura de evaluare de mediu a SER, cel puțin din punct de vedere al evaluării adecvate, în etapa soluțiilor alternative și eventual etapa măsurilor compensatorii.
9.	Măsurile propuse pentru a preveni, reduce și compensa cât de complet posibil orice efect advers asupra mediului al	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deși în capitolele anterioare ale RM, autorii identifică proiecte cu efecte negative semnificative asupra mediului, măsurile recomandate sunt formulate foarte general, la nivelul aspectelor de mediu.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
	implementării planului sau programului.		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Măsurile propuse nu sunt în măsură să asigure prevenirea și reducerea efectelor negative semnificative identificate în capitolele anterioare ale RM. Spre exemplificare, măsurile corespunzătoare aspectului de mediu Biodiversitate (MS10 – MS13) nu pot evita sau reduce „alterarea, fragmentarea și pierderea elementelor de faună și floră” prezentate de autori pentru proiectele Hidrocentrala Turnu Măgurele-Nicopole și LEA 400 kV Reșița – Pancevo. ➤ Măsurile formulate aici necesită o revizuire atentă astfel încât să se adreseze problemelor de mediu și efectelor adverse asociate sectorului energetic. Spre exemplificare, măsuri precum MS20 „Evitarea interferențelor cu diverse infrastructuri prin coordonarea proiectelor din aceeași zonă de amplasament” nu pot fi considerate a avea contribuții semnificative la evitarea și reducerea efectelor negative asupra mediului. ➤ Pentru patru aspecte relevante de mediu considerate în capitolele anterioare ale RM și pentru care au fost identificate și probleme de mediu existente relevante pentru SER, nu au fost propuse măsuri: conservarea resurselor naturale, deșeuri, transport și eficiența energetică.
10.	Expunerea motivelor care au condus la selectarea variantelor alese și o descriere a modului în care s-a efectuat evaluarea, inclusiv orice dificultăți (cum sunt deficiențele tehnice sau lipsa de know-how) întâmpinate în prelucrarea informațiilor cerute.	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ În acest capitol autorii precizează foarte clar că nu au fost analizate alternative la SER, cu excepția Alternativei 0. În concluzie, echipa SEA a analizat doar două opțiuni: a) implementarea unei Strategii care generează numeroase efecte negative semnificative și b) neimplementarea acestei Strategii, fără a expune însă motivele care au condus la selectarea primei opțiuni. ➤ Tot în acest capitol este precizată dificultatea „Lipsa unor prognoze detaliate privind producția de energie electrică pe tipuri de surse și tehnologii, care ar fi permis o analiză mai detaliată a costurilor de mediu asociate implementării strategiei”. Această analiză (chiar și nedetaliată) a costurilor de mediu lipsește însă din RM și ar fi util a fi prezentată.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
11.	Descrierea măsurilor avute în vedere pentru monitorizarea efectelor semnificative ale implementării planului sau programului, în concordanță cu art. 27.	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare este total inadecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modul de formulare a indicatorilor de monitorizare este unul inconsistent, neasigurând legătura dintre aceștia și concluziile capitolelor anterioare. Pentru exemplificare, în cazul aspectului de mediu Biodiversitate nu este clar cum monitorizarea pierderilor de habitate, alterării de habitate, a numărului de arii naturale intersectate ar putea conduce la evitarea/ reducerea efectelor semnificative identificate pentru proiectele Hidrocentrala Turnu Măgurele-Nicopole și LEA 400 kV Reșița – Pancevo. ➤ În formularea indicatorilor de monitorizare sunt strecurate mai multe erori, precum: „mortalitatea speciilor” (cu referire probabil la mortalitatea indivizilor), monitorizarea emisiilor de poluanți în aer doar în etapa de construcție, monitorizarea volumului de ape uzate în perioada de proiectare, numărul incidentelor produse ca urmare a condițiilor meteo extreme (fără a preciza ce fel de incident), „Numărul de boli profesionale și boli legate de profesie ce ar putea rezulta din implementarea proiectelor” (cu referire probabil la numărul de îmbolnăviri), „Numărul de proiecte privind modernizarea/ reabilitarea/ re tehnologizarea propuse prin SER 2019-2030 cu perspectiva anului 2050” (indicator care ar trebui să rezulte acum din Strategie și care nu se va modifica în anii următori; probabil ar fi trebuit să se refere la proiecte ce se vor implementa efectiv).
12.	Un rezumat fără caracter tehnic al informației furnizate conform prevederilor prezentei anexe.	Raportul de mediu include acest capitol, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rezumatul fără caracter tehnic este extrem de sumar și nu permite conturarea unei imagini unitare cu privire la efectele SER asupra mediului. ➤ Deși în capitolele anterioare sunt prezentate numeroase proiecte ca având efecte negative semnificative asupra mediului, în Rezumatul fără caracter tehnic nu se menționează aceste efecte. ➤ În Rezumat se apreciază că „ponderea efectelor pozitive este de mult mai mare din totalul efectelor potențiale identificate.”, deși nici unde în RM nu a fost prezentată o situație a numărului/ponderii efectelor pozitive și a celor negative.

Nr. crt.	Structura Raportului de mediu conform HG 1076/2004	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform HG 1076/2004	Erori și omisiuni
			<p>➤ Deși în textul RM au fost identificate numeroase efecte negative semnificative, rezumatul fără caracter tehnic concluzionează că SER “propune o schimbare semnificativă a politicii energetice naționale ce creează premisele dezvoltării durabile a acestui sector”.</p>

2.2 STUDIUL DE EVALUARE ADECVATĂ (EA)

Tabel nr. 2 Identificarea gradului de conformare al Studiului de evaluare adecvată SER 2019-2030, 2050, cu cerințele de structură și conținut prevăzute de legislația în vigoare⁴

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
Informații privind PP supus aprobării:			
1.	Informații privind PP: denumirea, descrierea, obiectivele acestuia, informații privind producția care se va realiza, informații despre materiile prime, substanțele sau preparatele chimice utilizate.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet.	➤ Nu sunt prezentate informații privind materiile prime, substanțele sau preparatele chimice ce vor fi utilizate pentru implementarea tipurilor de acțiuni prioritare (investiții/ proiecte) propuse prin SER 2019-2030, 2050.
2.	Localizarea geografică și administrativă, cu precizarea coordonatelor Stereo 70.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet.	➤ Nu se înțelege foarte clar dacă există și alte proiecte/ investiții propuse prin SER 2019-2030, 2050 pentru care încă nu se cunoaște o localizare aproximativă și nu au fost luate în considerare în Studiul de evaluare adecvată. Dacă da, ar trebui prezentate și acestea.
3.	Modificările fizice ce decurg din PP (din excavare, consolidare, dragare etc.) și care vor avea loc pe durata diferitelor etape de implementare a PP.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet.	➤ Modificările fizice sunt menționate sumar și incomplet și nu sunt prezentate pe durata diferitelor etape de implementare a SER 2019-2030, 2050.
4.	Resursele naturale necesare implementării PP (preluare de apă, resurse regenerabile, resurse neregenerabile etc.).	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	➤ Resursele naturale necesare sunt enumerate sumar și fără nicio încercare de cuantificare.

⁴ Ordinul 19/2010 privind Ghidul metodologic din 13 ianuarie 2010 privind evaluarea adecvată a efectelor potențiale ale planurilor sau proiectelor asupra ariilor naturale protejate de interes comunitar, pct. 2.2

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Este de menționat faptul că autorii consideră că centralele hidroenergetice și proiectele de rețehnologizare ale termocentralelor Rovinari și Turceni sunt „proiecte care vor avea ca scop protejarea resurselor naturale, inclusiv resursele din cadrul siturilor Natura 2000”. ➤ Această secțiune include formulări incoerente, precum: ”...vor fi prevăzute culoare pentru migrarea faunei acvatice, pentru a preveni astfel fragmentarea habitatelor și refacerea ecosistemelor”.
5.	Resursele naturale ce vor fi exploatate din cadrul ariilor naturale protejate de interes comunitar pentru a fi utilizate la implementarea PP.	Secțiunea există, dar este tratată superficial.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsește o analiză care să acopere întreg sectorul energetic, secțiunea rezumându-se la trei paragrafe referitoare la centralele hidroenergetice, cărbunile pentru termocentrale și organizările de șantier și gropile de împrumut aferente obiectivelor de investiție.
6.	Emisii și deșeuri generate de PP (în apă, în aer, pe suprafața unde sunt depozitate deșeurile) și modalitatea de eliminare a acestora.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sunt prezentate informații cu privire la starea actuală a mediului (apă, sol, deșeuri) și mai puțin informații relevante cu privire la tipurile de emisii și deșeuri potențial generate de implementarea tuturor tipurilor de investiții propuse prin SER 2019-2030, 2050. ➤ În această secțiune este prezentat un amestec de informații, fiind incluse și aprecieri/informații privind impactul asupra unor factori de mediu. ➤ Această secțiune conține foarte puține referiri la siturile Natura 2000.
7.	Cerințele legate de utilizarea terenului, necesare pentru execuția PP (categoria de folosință a terenului, suprafețele de teren ce vor fi ocupate temporar/permanent de către PP, de exemplu, drumurile de acces,	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu este specificată metodologia de calcul a suprafețelor în CLC: ce proiecte/ investiții au fost luate în considerare, există proiecte/ investiții care lipsesc din analiză ca urmare a datelor insuficiente la momentul de față cu privire la localizarea exactă a acestora etc.? ➤ În această secțiune sunt de asemenea preluate pasaje din studii/rapoarte elaborate pentru unele dintre proiectele SER și/sau

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
	tehnologice, ampriza drumului, șanțuri și pereți de sprijin, efecte de drenaj etc.		<p>actele de reglementare emise pentru acestea, fără o analiză critică a textului (ex. „Din lungimea traseului LEA de 138 km, circa 3,483 km traversează terenuri cu păduri, pe teritoriul cărora, în etapa de construcție și reconstrucție ecologică va fi defrișat un culoar cu lățimea de 54 m, rezultând suprafața de 18,8084 ha de pădure defrișată”).</p> <p>➤ Există afirmații confuze, precum: „Amplasarea drumurilor de acces și a celor tehnologice, șanțuri și pereți de sprijin sau alte elemente constructive conexe obiectivelor aferente categoriilor de investiție propuse de SER 2019-2030, cu perspectiva anului 2050 se propun a se executa, pe cât posibil, în afara zonelor protejate sau dacă proiectul se suprapune în procent de peste 50% în arie protejată acestea se vor amenaja conform zonării interne a respectivei arii naturale protejate, specificată în planul de management.”</p>
8.	Serviciile suplimentare solicitate de implementarea PP (dezafectarea/reamplasarea de conducte, linii de înaltă tensiune etc., mijloacele de construcție necesare), respectiv modalitatea în care accesarea acestor servicii suplimentare poate afecta integritatea ariei naturale de interes comunitar.	Studiul de evaluarea adecvată include aceste secțiuni, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<p>➤ Conținutul acestor secțiuni nu răspunde tuturor cerințelor exprimate în Ordinul 19/2010 și nu furnizează elemente utile pentru evaluarea impactului asupra siturilor Natura 2000.</p>
9.	Durata construcției, funcționării, dezafectării proiectului și eșalonarea perioadei de implementare a PP etc.		
10.	Activități care vor fi generate ca rezultat al implementării PP.		

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
11.	Caracteristicile PP existente, propuse sau aprobate, ce pot genera impact cumulativ cu PP care este în procedură de evaluare și care poate afecta aria naturală protejată de interes comunitar.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ca și în cazul secțiunilor anterioare, modul de abordare al acestei secțiuni este superficial. De altfel, și autorii menționează că „este dificil de realizat o analiză detaliată pentru a cuantifica potențialul impact cumulativ al proiectelor propuse de SER” și că pot furniza doar „exemple de impact cumulativ la nivel general”. Considerăm însă că cel puțin aspectele de impact cumulativ aferente sectorului energetic ar fi putut fi analizate în această secțiune (ex. salbele de amenajări hidroenergetice de pe râurile de munte, zonele de aglomerare a parcurilor eoliene, bazinele miniere etc).
Informații privind ariile naturale protejate de interes comunitar afectate de implementarea PP			
12.	Date privind aria naturală protejată de interes comunitar: suprafața, tipuri de ecosisteme, tipuri de habitate și speciile care pot fi afectate prin implementarea PP etc.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analiza realizată în această secțiune este incompletă, fiind considerate exclusiv investițiile din două subsectoare ale SER (producerea energiei și transportul energiei). Ca urmare, rezultatele analizei nu sunt reprezentative pentru întreaga Strategie.
13.	Date despre prezența, localizarea, populația și ecologia speciilor și/sau habitatelor de interes comunitar prezente pe suprafața și în imediata vecinătate a PP, menționate în formularul standard al ariei naturale protejate de interes comunitar.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Există o neînțelegere cu privire la cerințele de conținut ale acestei secțiuni. Sunt prezentate date privind starea de conservare a speciilor și habitatelor de interes comunitar, conform Formulelor Standard Natura 2000, deși această cerință ar fi trebuit tratată în secțiunea III.8. ➤ Autorii invocă lipsa datelor la nivel național, deși aceste informații sunt disponibile atât în cadrul Formulelor standard ale siturilor Natura 2000, cât și în cadrul raportărilor României realizate conform cerințelor Directivelor Habitate și Păsări. Ambele seturi de date pot fi reprezentate spațial. ➤ Informațiile privind „stadiul de conservare” furnizate în această secțiune sunt irelevante la nivelul Strategiei pentru că vizează, cel mai

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
			<p>probabil, doar două subsectoare ale acestora (producerea și transportul energiei). O listă a siturilor Natura 2000 analizate nu este furnizată în această secțiune.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Secțiunea include și o serie de fraze contradictorii, precum: <i>“Date referitoare la prezența, localizarea, populația și ecologia speciilor și/sau habitatelor de interes comunitar prezente pe suprafața și în imediata vecinătate a SER 2019-2030, cu perspectiva anului 2050 nu sunt greu de identificat datorită lipsei unor date la nivel național cu o rezoluție utilă pentru cazul de față, cât și datorită limitelor necunoscute ale amplasamentelor anumitor proiecte”</i>. De asemenea, Figura 39 prezintă date despre „SCI-urile intersectate”, vorbind însă și de „cuibărire și creșterea puilor”, respectiv „schimbarea penelor”. ➤ Nu au fost consultate Planurile de management ale siturilor Natura 2000 analizate, pentru a prezenta date privind prezența, localizarea, populația și ecologia speciilor și/sau habitatelor de interes comunitar prezente pe suprafața și în imediata vecinătate a proiectelor considerate.
14.	Descrierea funcțiilor ecologice ale speciilor și habitatelor de interes comunitar afectate (suprafața, locația, speciile caracteristice) și a relației acestora cu ariile naturale protejate de interes comunitar învecinate și distribuția acestora.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este complet.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Secțiunea tratează într-o manieră generală grupe de specii. Textul este irelevant pentru specificul SER și ar putea fi utilizat în cadrul oricărui alt Studiu de evaluare adecvată. ➤ Nu sunt prezentate date privind distribuția speciilor și habitatelor Natura 2000 potențial afectate. ➤ Nu au fost consultate Planurile de management ale siturilor Natura 2000, intersectate sau localizate în apropiere.
15.	Statutul de conservare a speciilor și habitatelor de interes comunitar.	Studiul de evaluare adecvată nu include această secțiune.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Această secțiune lipsește.

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
16.	Date privind structura și dinamica populațiilor de specii afectate (evoluția numerică a populației în cadrul ariei naturale protejate de interes comunitar, procentul estimativ al populației unei specii afectate de implementarea PP, suprafața habitatului este suficient de mare pentru a asigura menținerea speciei pe termen lung).	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu sunt furnizate informații pe motivul neexistenței unei baze unitare de pornire la nivel național. ➤ Ar fi putut fi realizată însă o analiză a dinamicii habitatelor de interes comunitar și a populațiilor speciilor de interes comunitar pe baza datelor disponibile pe site-ul Agenției Europene de Mediu, furnizate ca urmare a raportării naționale în conformitate cu articolul 17 al Directivei Habitate, respectiv articolul 12 al Directivei Păsări. Ar fi putut fi oferite cel puțin informații cu privire la: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Suprafața habitatelor și tendințele acestora la nivel de bioregiune</i> (cele 73 de habitate identificate în cadrul capitolului III); • <i>Efectivele populaționale și suprafețele de habitat favorabil, la nivel de bioregiune, a speciilor potențial afectate și tendințele acestora din punct de vedere al populației și habitatului</i> (cele 128 de specii de interes comunitar identificate în cadrul capitolului III); • <i>Efectivele populaționale la nivel național și tendințele populațiilor speciilor de păsări din România</i> (pentru speciile de păsări de interes comunitar identificate în cadrul capitolului III – listă unică).
17.	Relațiile structurale și funcționale care creează și mențin integritatea ariei naturale protejate de interes comunitar.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu sunt prezentate informații cu privire la relațiile structurale și funcționale care creează și mențin integritatea siturilor Natura 2000 potențial afectate ca urmare a implementării tipurilor de proiecte propuse prin SER 2019-2030, 2050. ➤ Pentru o abordare integrată la nivel național, această secțiune ar fi putut include analize cu privire la coerența rețelei Natura 2000, infrastructura verde și infrastructura albastră.

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
18.	Obiectivele de conservare a ariei naturale protejate de interes comunitar, acolo unde au fost stabilite prin planuri de management.	Nu	-
19.	Descrierea stării actuale de conservare a ariei naturale protejate de interes comunitar, inclusiv evoluții/schimbări care se pot produce în viitor.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	➤ Această secțiune nu descrie starea actuală de conservare a ariilor naturale protejate de interes comunitar.
20.	Alte informații relevante privind conservarea ariei naturale protejate de interes comunitar, inclusiv posibile schimbări în evoluția naturală a ariei naturale protejate de interes comunitar.	Studiul de evaluare adecvată nu include aceste secțiuni.	-
21.	Alte aspecte relevante pentru aria naturală protejată de interes comunitar.		-
Identificarea și evaluarea impactului			
22.	Identificarea tuturor tipurilor de impact: direct și indirect; pe termen scurt sau lung; din faza de construcție, de operare și de dezafectare; rezidual; cumulativ.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Secțiunea IV.1 este intitulată „Formele de impact actuale asociate obiectivelor energetice asupra siturilor Natura 2000”, făcându-se precizarea în primul paragraf că sursa datelor este reprezentată de Formularele standard și Planurile de management ale siturilor. Conținutul secțiunii însă nu se referă la formele actuale de impact asociate sectorului energetic, ci la impactul proiectelor propuse în SER. ➤ Conținutul Tabelului 8 (pag. 134) reflectă o neînțelegere a termenilor de impact direct/ indirect (considerând că impactul direct este în faza de construcție și cel indirect în faza de operare), precum și a

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
			<p>termenilor de impact rezidual și impact cumulativ (textul aferent acestor două forme de impact fiind irelevant).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tabelul 8 este incomplet, neincluzând nici măcar toate proiectele enumerate în secțiunile anterioare și fără a explica de ce unele dintre proiecte au fost excluse. ➤ În cadrul secțiunii IV.2 intitulată „Identificarea formele de impact potențial” este prezentat un amalgam de informații, o parte din acestea fiind prezentate și în alte secțiuni ale studiului (inclusiv Tabelul nr. 9, care este identic cu Tabelul nr. 6 din secțiunea III.2). Secțiunea prezintă de asemenea o serie de inexactități și aprecieri eronate sau scoase din context, precum: considerarea lacurilor de acumulare ca având un impact potențial pozitiv (pag. 143) sau că „prin regularizarea debitului unui curs de apă, au fost îmbunătățite condițiile pentru speciile <i>Cottus gobio</i> și <i>Salmo trutta</i> datorită unui debit constant de apă, o turbiditate scăzută și a lipsei substratului de mâl”. ➤ În finalul secțiunii IV.2 sunt prezentate formele de impact potențial, printre acestea numărându-se și unele care nu pot fi identificate în literatura de specialitate, precum: „alterarea componentelor de interes comunitar”. Identificarea formelor de impact și asocierea acestora cu „categoriile de investiții” este realizată într-o manieră inadecvată (ex. se consideră că „pierderea habitatelor” poate să apară doar în domeniul Hidroenergie, nu și al altor subsectoare.). Este de menționat că această secțiune nu tratează toate subsectoarele SER. Este de menționat de asemenea că nu sunt identificate toate formele de impact asupra componentelor de biodiversitate generate de obiectivele/proiectele propuse în SER (ex. reducerea efectivelor populaționale ca urmare a creșterii ratelor de mortalitate).

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
23.	Evaluarea semnificației impactului asupra speciilor și habitatelor Natura 2000. Indicatori-cheie cuantificabili.	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Secțiunea IV.3 prezintă pe scurt metodologia de cuantificare a suprafețelor din rețeaua Natura 2000 intersectate de obiectivele SER, precum și rezultatele aplicării acestora. Rezultatele sunt irelevante pentru că analiza nu ia în considerare toate subsectoarele SER. ➤ Analiza prezentată în secțiunea IV.4 cu privire la semnificația impacturilor prezintă o metodologie neclară (ex. nu este clar care diferență dintre „impact negativ semnificativ” și „impact semnificativ”), ale cărei rezultate nu răspund cerințelor Ordinului nr. 19/2010 (a se vedea indicatorii-cheie cuantificabili din textul Ordinului). ➤ Evaluarea semnificației impacturilor nu respectă cerințele Ordinului nr. 19/2010 (conform Ordinului, „Orice pierdere din suprafața ariei naturale protejate sau reducere a efectivelor populației speciei va fi cuantificată și evaluată sub raportul impactului asupra obiectivelor de conservare a ariei naturale protejate și asupra statutului de conservare a habitatelor și speciilor-cheie.”).
24.	Evaluarea impactului cumulativ al PP cu alte PP fără a lua în considerare măsurile de reducere a impactului.	Studiul de evaluare adecvată nu include această secțiune.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu este prezentat impactul cumulativ al tipurilor de investiții/proiecte propuse prin SER cu alte PP existente, propuse sau aprobate.
25.	Evaluarea impactului rezidual care rămâne după implementarea măsurilor de reducere a impactului pentru PP propus și pentru alte PP.	Studiul de evaluare adecvată nu include această secțiune.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Această secțiune lipsește.
Măsuri de evitare și reducere a impactului și monitorizarea eficienței acestora			
26.	Identificarea și descrierea măsurilor de reducere care vor fi implementate pentru	Studiul de evaluare adecvată include această secțiune, însă	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Măsurile propuse nu se adresează tuturor formelor de impact generate de tipurile de investiții/proiecte propuse prin SER.

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
	fiecare specie și/sau tip de habitat afectat de PP și modul în care acestea vor reduce/elimina impactul negativ asupra ariei naturale protejate de interes comunitar.	modul de tratare nu este complet și adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sunt prezentate o serie de măsuri generale, precum și măsurile specifice din Raportul de mediu, care nu sunt relevante pentru Studiul de evaluare adecvată. ➤ În tabelul măsurilor propuse (care nu este numerotat) apare și forma de impact reprezentată de mortalitatea speciilor, care însă nu a fost analizată în cadrul secțiunii anterioare. ➤ Unele dintre măsurile propuse în același tabel se adresează și altor tipuri de proiecte, ce nu fac parte din sectorul energetic (ex. „În proiectarea traseelor și a soluțiilor constructive pentru infrastructura de transport, protecția mediului și managementul riscurilor, respectiv energie și eficiență energetică, ...”, „Pentru proiectele propuse în interiorul sau vecinătatea siturilor Natura 2000, ce au potențial de a limita tranzitul sau migrația speciilor) vor fi identificate soluții tehnice fezabile, bazate pe studii și investigații în teren, și propuse soluții de tip constructiv (scări de pești, subtraversări - culverturi, supratraversări - ecoducte, pasaje etc.) care să asigure cel mai ridicat grad de permeabilitate și evitarea întreruperii conectivității între habitatele speciilor de interes comunitar (urmând principiul general: infrastructura de transport nu trebuie să întrerupă conectivitatea infrastructurii ecologice).” Trebuie precizat că majoritatea măsurilor sunt copiate aproape integral din Studiul de evaluare adecvată elaborat în anul 2014 pentru Programul Operațional Infrastructura Mare 2014 – 2021, fără a se analiza aplicabilitatea acestora la nivelul SER.
27.	Evidențierea clară a cuantumului financiar necesar prin care măsurile de reducere pot fi asigurate pe termen scurt, mediu și lung.	Studiul de evaluare adecvată nu include această secțiune.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lipsesc informații cu privire la cuantumul financiar necesar pentru implementarea măsurilor propuse.

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
28.	Prezentarea calendarului implementării și monitorizării măsurilor de reducere a impactului.	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare nu este adecvat.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu există un calendar privind implementarea și monitorizarea măsurilor propuse. ➤ Indicatorii de monitorizare propuși în Tabelul 15 sunt cei prezentați în Raportul de mediu (Tabelul 18), nefiind relevanți dpdv al Studiului de evaluarea adecvată, fiind axați pe obiectivele de mediu relevante identificate în cadrul Raportului de mediu. ➤ Nu există indicatori de monitorizare propuși pentru monitorizarea eficienței măsurilor de evitare și reducere a impactului generat de investițiile/ proiectele propuse în SER asupra speciilor și habitatelor Natura 2000. ➤ Nu sunt prezentate informații privind persoana juridică sau fizică responsabilă de monitorizarea și implementarea măsurilor de evitare și reducere, conform cerințelor Ordinului 19/2010. ➤ Dacă Studiul de evaluarea adecvată nu poate să cuantifice, iar în unele cazuri nici nu discută despre, formele de impact: pierdere de habitate, alterare de habitate, fragmentarea habitatelor, perturbarea activității speciilor, mortalitate, cum vor putea fi acestea monitorizate pe parcursul implementării SER?
Metodele utilizate pentru culegerea informațiilor privind speciile și/sau habitatele de interes comunitar afectate			
29.	Metodele utilizate pentru culegerea informațiilor privind speciile și/sau habitatele de interes comunitar afectate		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Textul este copiat aproape integral din Studiul de evaluare adecvată elaborat în anul 2014 pentru Programul Operațional Infrastructura Mare 2014 – 2021 și nu are legătură cu metodele aplicate în Studiul EA pentru SER.
30.	Lista organizațiilor/ instituțiilor/ specialiștilor implicați în furnizarea	Studiul de evaluarea adecvată nu include această secțiune.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu există această secțiune.

Nr. crt.	Structura Studiului de evaluare adecvată conform Ord. 19/2010	Neconformități față de cerințele de structură și conținut conform Ord. 19/2010	Erori și omisiuni
	informațiilor privind speciile și habitatele de interes comunitar afectate de implementarea PP, cu detalii despre aceștia (experiență, activitatea în domeniu, CV-urile persoanelor implicate etc.).		
Concluzii			
31.	Concluziile EA	Studiul de evaluarea adecvată include această secțiune, însă modul de tratare este total inadecvat .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nu sunt specificate proiectele/ investițiile pentru care este posibilă apariția unor impacturi semnificative și nici siturile Natura 2000 potențial afectate (implicit nici specii sau habitate Natura 2000 afectate de implementarea acestora). ➤ Nu sunt prezentate efectele SER asupra obiectivelor de conservare ale siturile Natura 2000 potențial afectate. ➤ Textul este copiat aproape integral din Studiul de evaluare adecvată elaborat în anul 2014 pentru Programul Operațional Infrastructura Mare 2014 – 2021. ➤ Una din contribuțiile originale ale acestei secțiuni este: „Măsura în care rețeaua Natura 2000/ariile naturale protejate vor fi afectate de obiectivele energetice este greu de stabilit cu exactitate, însă, ținându-se seama de faptul că această lucrare vizează obiective componente ale unei lucrări strategice de nivel național, impactul clar al fiecărei activități va fi cuantificat în momentul în care obiectivele vor fi în faza de proiect”.

3 ANALIZA METODOLOGIILOR DE EVALUARE A SEMNIFICAȚIEI EFECTELOR / IMPACTURILOR, PROPUSE PENTRU FIECARE DIN CELE DOUĂ DOCUMENTE

3.1 RAPORTUL DE MEDIU

În cadrul secțiunii VIII.1 este prezentată foarte sumar metodologia de evaluare, bazată pe acordarea unor note de la -3 (efect negativ semnificativ) la +3 (efect pozitiv semnificativ). Această metodologie nu a fost aplicată nici unde în conținutul RM.

În locul evaluării este prezentată o analiză a compatibilității dintre obiectivele SER și obiectivele de mediu, sub formă tabelară, ce nu este însoțită de nicio justificare sau concluzie.

În secțiunea VIII.3 este prezentată o subsecțiune nenumărată intitulată „Evaluarea subsectoarelor SER 2019-2030, cu perspectiva anului 2050”. În cadrul acestei subsecțiuni sunt făcute aprecieri cu privire la semnificația efectelor principalelor „proiecte majore” (deși această denumire nu este utilizată în SER), fără o justificare clară a metodologiei utilizată în stabilirea semnificației efectelor. Pentru numeroase proiecte se apreciază existența unor potențiale efecte negative semnificative.

3.2 STUDIUL DE EVALUARE ADECVATĂ

Metodologia utilizată în cadrul Studiului EA este total neadecvată. Ne bazăm această afirmație pe următoarele considerente:

1. Metodologia nu se adresează impactului asupra stării de conservare a habitatelor și speciilor de interes comunitar din siturile Natura 2000 (conform cerințelor Ordinului 19/2010);
2. Nu au fost identificate și analizate toate formele de impact (au fost omise în principal reducerea efectivelor populaționale și perturbarea activității speciilor);
3. Analiza nu pleacă de la identificarea stării actuale de conservare, precum și a nivelului presiunilor existente în siturile Natura 2000;
4. Nu se face o distincție clară între efecte și impacturi, precum și între impacturile directe, secundare și indirecte;
5. Impactul rezidual nu este abordat sub nicio formă în cadrul Studiului EA;
6. Clasificarea semnificației impacturilor este confuzionantă, utilizând două clase de impact semnificativ („impact negativ semnificativ” și „impact semnificativ”);

7. Nu sunt definite praguri de semnificație pentru a putea justifica când un anumit impact este considerat semnificativ și când nu;
8. Aprecierea semnificației impactului se bazează în principal pe opinia expertului și mai puțin pe cuantificarea formelor de impact.

4 ANALIZA MODULUI DE IDENTIFICARE ȘI CUANTIFICARE A EFECTELOR ȘI IMPACTURILOR

4.1 RAPORTUL DE MEDIU

În cadrul RM nu există cuantificări cu privire la efectele implementării SER. Singurele elemente de cuantificare au fost preluate din textul SER sau din Rapoarte privind impactul asupra mediului/ Studii de evaluare adecvată realizate la nivelul unora dintre proiectele incluse în SER.

4.2 STUDIUL DE EVALUARE ADECVATĂ

*Metodologia de cuantificare a efectelor / impacturilor este **incompletă**.*

Forme de impact analizate incomplet: pierdere de habitate Natura 2000/ habitate favorabile speciilor Natura 2000, alterarea habitatelor Natura 2000/ habitatelor favorabile speciilor Natura 2000, fragmentarea habitatelor, perturbarea activității speciilor.

Forme de impact neanalizate: reducerea efectivelor populaționale ale speciilor de interes comunitar (mortalitate).

5 SUMARUL NECONFORMITĂȚILOR, ERORILOR ȘI OMISIUNILOR IDENTIFICATE

5.1 RAPORTUL DE MEDIU

Principalele neconformități, erori și omisiuni identificate sunt:

- Deși din punct de vedere al structurii Raportul de mediu corespunde cerințelor legislative, din punct de vedere al conținutului toate capitolele raportului pot fi considerate incomplete și tratate superficial;
- Nu au fost identificate și analizate toate planurile și programele relevante pentru SER;
- Nu au fost tratate toate aspectele relevante ale stării mediului, iar cele care au fost analizate nu pot prezenta o caracterizare minimă a stării actuale a mediului și a perspectivelor de evoluție a acesteia;
- Nu sunt identificate zonele care sunt posibil a fi afectate semnificativ de implementarea SER și nici caracteristicile de mediu ale acestora;
- Nu sunt identificate toate problemele existente de mediu relevante pentru SER, iar problemele de mediu prezentate nu sunt corelate cu capitolul privind starea mediului;
- Obiectivele relevante de mediu propuse sunt incomplete, iar multe dintre ele sunt incorect sau inadecvat formulate;
- Deși o metodologie de evaluare a efectelor semnificative asupra mediului este prezentată în RM, aceasta nu a fost utilizată în cadrul raportului;
- Raportul conține aprecieri privind semnificația efectelor unor proiecte, fără să ofere elementele metodologice care au permis identificarea și evaluarea acesteia;
- În cadrul RM nu sunt analizate efectele secundare, cumulative, sinergice, pe termen scurt, mediu și lung, permanente și temporare, pozitive și negative, conform cerințelor HG nr. 1076/2004;
- RM precizează că unele proiecte din SER vor genera efecte negative semnificative asupra siturilor Natura 2000, inclusiv în context transfrontieră, fapt ce ar trebui să conducă la parcurgerea etapei soluțiilor alternative și eventual a etapei măsurilor compensatorii;
- Nu sunt propuse măsuri de evitare și reducere pentru toate aspectele relevante de mediu identificate în capitolele anterioare ale RM;
- Măsurile propuse nu permit evitarea și/sau reducerea efectelor negative semnificative identificate în cadrul capitolelor anterioare ale RM;

- Deși RM a identificat numeroase efecte negative semnificative, nu s-a considerat necesară formularea și evaluarea unor alternative de implementare a SER;
- Indicatorii de monitorizare propuși sunt doar într-o foarte mică măsură corelați cu măsurile propuse și efectele negative semnificative identificate;
- Rezumatul fără caracter tehnic omite să precizeze identificarea unor efecte negative semnificative și conține afirmații care nu sunt susținute de evaluarea realizată;
- Întregul RM relevă lipsa analizei critice în evaluarea SER. Deși RM apreciază apariția unor efecte negative semnificative, concluzionează că SER creează premisele dezvoltării durabile a sectorului energetic.

5.2 STUDIUL DE EVALUARE ADECVATĂ

Principalele neconformități, erori și omisiuni identificate sunt:

- Nerespectarea cerințelor de structură și conținut ale Ordinului 19/2010;
- Metodologia de evaluare este inadecvată;
- Există neînțelegeri cu privire la cerințele de conținut ale Studiului EA. Spre exemplificare, în secțiunea în care ar trebui analizată prezența speciilor și habitatelor se discută despre starea de conservare (sect III.3), iar în secțiunea care ar trebui să analizeze starea de conservare (sect III.8) nu este analizat nimic;
- Nu toate siturile potențial afectate de SER sunt analizate, ci doar cele potențial afectate de două subsectoare ale SER (producerea și transportul energiei);
- Lipsa evaluării nivelului presiunilor actuale generate de sectorul energetic asupra siturilor Natura 2000;
- Nu sunt prezentate efectele SER asupra obiectivelor de conservare ale siturile Natura 2000 potențial afectate și nici nu există o evaluare asupra stării de conservare a speciilor și habitatelor pentru care au fost desemnate siturile Natura 2000 potențial afectate;
- Măsurile propuse nu se adresează tuturor formelor de impact generate de tipurile de investiții/proiecte propuse prin SER;
- Lipsește un set de indicatori de monitorizare adecvat impactului intervențiilor SER asupra rețelei Natura 2000. Indicatorii propuși sunt parțial cei prezentați în Raportul de mediu (nefiind relevanți

dpdv al Studiului de evaluarea adecvată), parțial copiați din Studiul de evaluare adecvată pentru POIM;

- Terminologia utilizată este în multe cazuri atehnică (ex. „creșterea nivelului de zgomot produs asupra speciilor de faună de interes conservativ”, „crearea de baraje”);
- Formularea concluziilor este în multe cazuri nesigură: „...ar putea avea un impact negativ semnificativ”, impactul este „direct sau indirect”, „menționăm că acest proiect va fi localizat pe amplasamentul existent sau în imediata apropiere”;
- Numeroase paragrafe din text sunt copiate integral din studii elaborate pentru alte programe sau strategii. Identificarea surselor de inspirație se poate face ușor prin intermediul internetului;
- Studiul nu a făcut obiectul unei verificări interne a calității, nici din punct de vedere tehnic și nici ortografic;
- Studiul nu are nicio contribuție în privința îmbunătățirii SER, spre exemplu prin indicarea locațiilor cu impact redus asupra siturilor Natura 2000 ce ar trebui avute în vedere în implementarea proiectelor. Cel mai bun exemplu este legat de prevederea SER (pag. 39) cu privire la „Declararea unor zone de dezvoltare energetică utilizând surse regenerabile”.

6 MĂSURI CE TREBUIE ÎNTREPRINSE DE ELABORATORUL STUDIILOR PENTRU CORECTAREA DEFICIENȚELOR IDENTIFICATE

6.1 RAPORT DE MEDIU

Întregul Raport de mediu necesită o revizuire semnificativă. Principalele recomandări constau în:

1. Stabilirea unui **cadru conceptual CLAR** de identificare și evaluare a efectelor potențiale asupra mediului generate de implementarea SER 2019-2030, 2050 **și utilizarea acestuia**. Cadrul conceptual trebuie să definească pragurile de semnificație a efectelor (când un efect este semnificativ și când nu);
2. Definirea unei liste de „sub-aspecte de mediu” relevante pentru sectorul energetic, pe baza cărora să fie detaliat capitolul privind starea mediului și care ulterior să fie menținute în analizele realizate pentru celelalte capitole (temele/ parametrii/ indicatorii relevanți pentru fiecare aspect de mediu);
3. Realizarea evaluării efectelor la un nivel cât mai detaliat, preferabil la nivelul proiectelor propuse în SER, cu luarea în considerare a **efectelor secundare, cumulative, sinergice, pe termen scurt, mediu și lung, permanente și temporare, pozitive și negative**, cu precizarea **probabilității, duratei, frecvenței și reversibilității** efectelor;
4. Identificarea, în urma evaluării, a acelor **obiective relevante de mediu susceptibile a fi cele mai afectate** de implementarea investițiilor propuse prin SER, cu scopul de a **servi ulterior identificării măsurilor necesare** pentru evitarea/ reducerea efectelor negative generate de implementarea SER 2019-2030, 2050;
5. **Revizuirea măsurilor** și propunerea de măsuri pentru toate aspectele relevante de mediu analizate;
6. Crearea unui fir logic, a unei **legături** între capitolul VIII și măsurile propuse în cadrul capitolului XI. Măsurile ar trebui să vină în întâmpinarea efectelor semnificative identificate în cap. VIII, cu scopul de a le evita/ reduce;
7. **Reformularea indicatorilor de monitorizare propuși**, astfel încât să răspundă efectelor negative semnificative identificate și a măsurilor formulate;
8. **Regândirea** elementelor critice formulate pentru succesul programului de monitorizare propus (responsabilități, termene, frecvențe de monitorizare, surse de date etc.);
9. **Formularea unor alternative la propunerile SER și evaluarea efectelor acestora** în scopul garantării că implementarea SER poate asigura dezvoltarea durabilă a sectorului energetic.

6.2 STUDIU DE EVALUARE ADECVATĂ

Întregul Studiu de evaluare adecvată necesită o revizuire semnificativă. Principalele recomandări constau în:

1. **Reevaluarea capitolelor** Studiului de evaluare adecvată din punct de vedere al **cerințelor legislative** cu privire la **structura și conținutul informațiilor** prezentate;
2. Stabilirea unui **cadru conceptual CLAR** de identificare și evaluare a **tuturor** formelor de impact potențial generate de implementarea tipurilor de investiții/ proiecte propuse prin SER asupra integrității siturilor Natura 2000 și a stării de conservare a habitatelor și speciilor de interes comunitar;
3. Realizarea **evaluării nivelului presiunilor actuale generate de sectorul energetic** asupra siturilor **Natura 2000** potențial afectate;
4. **Identificarea în mod corect** a tipurilor de **impact (direct și indirect; pe termen scurt sau lung; din faza de construcție, de operare și de dezafectare; rezidual și cumulativ)** generate de tipurile de investiții/ proiecte propuse prin implementarea SER;
5. Analizarea **tuturor formelor de impact** asociate tipurilor de investiții/ proiecte propuse prin implementarea SER;
6. **Cuantificarea formelor de impact**. Conform legislației în vigoare: „*Orice pierdere din suprafața ariei naturale protejate sau reducerea a efectivelor populației speciei va fi cuantificată și evaluată sub raportul impactului asupra obiectivelor de conservare a ariei naturale protejate și asupra statutului de conservare a habitatelor și speciilor-cheie*” (Ordinul 19/2010, secțiunea 2.2, pct. c) - Evaluarea semnificației impactului);
7. **Evaluarea în mod corect a impactului rezidual** (rămas în urma aplicării măsurilor de evitare și reducere a impacturilor) și a impactului **cumulativ** (cu alte PP);
8. **Evidențierea**, în urma evaluării, a acelor **efecte negative semnificative** ale implementării SER asupra obiectivelor de conservare ale siturilor Natura 2000 afectate, **speciilor sau habitatelor Natura 2000** afectate;
9. Propunerea unor **măsuri care se adresează** în mod corect **tuturor formelor de impact** generate de tipurile de investiții/ proiecte propuse prin SER;
10. Identificarea și descrierea **măsurilor** de reducere care vor fi implementate **pentru fiecare specie și/sau tip de habitat** afectat de SER și modul în care acestea vor reduce/elimina impactul negativ asupra ariilor naturale protejate de interes comunitar;
11. **Excluderea frazelor preluate ca atare** din alte Rapoarte de mediu pe programe/ strategii;
12. **Propunerea unui program de monitorizare relevant pentru impactul asupra stării de conservare a speciilor și habitatelor Natura 2000.**

Independent de calitatea Studiului EA, trebuie făcută următoarea observație importantă: în condițiile în care studiul identifică faptul că SER va genera impact negativ semnificativ asupra unor situri Natura 2000 și în absența evaluării unui impact rezidual nesemnificativ, procedura de evaluare adecvată ar trebui să continue cu etapa soluțiilor alternative și eventual cu etapa măsurilor compensatorii.

7 PROIECTE PENTRU CARE ESTE POSIBILĂ APARIȚIA UNOR IMPACTURI SEMNIFICATIVE ȘI CARE NECESITĂ O ANALIZĂ MAI ATENTĂ ÎN CADRUL CELOR DOUĂ STUDII

În RM sunt identificate mai multe proiecte care au fost evaluate ca având efecte negative semnificative asupra mediului. Chiar dacă aprecierea privind semnificația efectelor este realizată într-o manieră inconsistentă în cuprinsul RM, există afirmații clare privind identificarea efectelor negative semnificative în cazul următoarelor proiecte:

- Realizarea unui grup energetic nou de 400 MW CCGT pe gaz cu funcționare flexibilă Mintia;
- Realizarea unui grup nou 200 MW CCGT – Craiova II, pe gaz cu funcționare flexibilă, inclusiv stocarea resursei energetice în depozitul subteran Ghercești;
- Realizare centrală hidroelectrică cu acumulare prin pompaj Tarnița-Lăpuștești;
- Realizare centrală hidroelectrică Turnu Măgurele - Nicopole 500 MW;
- Realizare centrală hidroelectrică Răstolița 35 MW;
- Realizare centrale hidroelectrice pe râul Jiu 90 MW;
- Realizare centrale hidroelectrice pe râul Olt (în zona de defileu) - 145 MW;
- LEA nouă 400 kV d.c. (cu un circuit echipat) între stațiile existente Smârdan și Gutinaș;
- LEA nouă 400 kV d.c. între stațiile existente Cernavodă și Stâlpu, cu un circuit intrare/ieșire în stația 400 kV Gura Ialomiței;
- LEA 400 kV Porțile de Fier - Anina – Reșița;
- LEA nouă 400 kV d.c. între stațiile existente Reșița (România) și Pancevo (Serbia);
- Trecerea la 400 kV a LEA 220 kV d.c. Reșița-Timișoara-Săcălaz-Arad.

Existența acestor afirmații în cadrul RM/ EA impune considerarea parcurgerii, cel puțin în cazul impactului asupra siturilor Natura 2000, a etapelor soluțiilor alternative și eventual a etapei măsurilor compensatorii.